

ORGANULU

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiosa invoientia.

Sambata

Nr. XXVIII.

12 Juliu. 1847

TRANSILVANIA.

CLUSIU, 1: 13 jul. In Sied. LXVIII, adoptanduse si ceilalti siesa articli de lege, se tramisera regiului Guberniu, de unde prein doi secretari de guberniu se retramisera insemnarile, ce află cu cale, la cei mai nainte tramisi alti siésa articli. Deintre aceste obserbari, atingatorie parte de principia parte numai de cuvente, acelea se lapedara, ér' deintru acestea unele se adoptara; care mai bine se voru intielege alaturate lenga textu.—Pentru sied. urmatoria se propuse articlu VII, carelesi scimbă loculu, si acum eal XIII, cele ce eră urmatorie siesa impingunduse inainte.

FRANCIA.

PARIS, 5 jul. st. n. Camar'a Deputatiloru mane va fi chiamata asidefige diina de terminu pentru incheierea siedentieloru dein est' tempu. In acestu momentuse mai afla 12 proiecte de lege si doua propusetiuni in starea numai de ase referi, si care mane se voru imparti in Camara. Ci se crede, că cu tota multiemea atătoru proiecte de lege supuse desbateriloru, Camar'a totu va poté terminá in 17 ale acestia lucrarele dein acesta Sesiune.

Paris, 3 jul. Cererea principelui Ieronimu Napoleon, ex-regelui Vestfaliei, de afi iertatu ase intorce in Francia, fi recomandata presidentelui Consiliului fora oposetiune. Ministrulu Herbert dechiară in numele guberniului, cum ca acest'a nu se oblęga a sterge legile ce exilęza tote membrele familiei imperatesci, cisi reserbeza de ale aplecă cu tota libertatea, si in catu le va judecă a se poté uní cu paz'a securitatei asediamenteloru si a repausului publicu. Dupa aceea altu deputatu referi cererea crestiniiloru dein Libanu (dein Syria), ce de nou se roga de scutenti'a guberniului francescu. Deputatulu expuse cu atat'a lumina catu si stemperare starea de acum a poporeloru crestinesci dein Siria; si Camar'a intrega, impreuna cu ministeriulu, se insociră la marturisirile de simpat'i'a cu multa nobilitate si cuvenentia espresse de referentele.

Dupa scirile sosite in Paris in 5 jul. dein Africa, Abdelkadir reportă o invingere asupr'a ostiloru imperatului dela Maroco. Elu taiă capulu lui El-Hamar, prinsului Comandante al ostiloru Marocane, tractandu ca pre un tradatoriu si rebelu pre un generariu ce lucră dupa ordinile Supranului seu. Acęsta procedura barbara destepă ingrijiarea in curtea dela Fez, si va se strice multu Emirulu in simpat'i'a Europei.

GERMANIA.

Gazet'a Vienese de 7 jul. st. n. pública protocolulu Adunarei Confederatiunei germane, in obiectulu ocuparei Cracoviei, Francofurtu 17 jun. a. c., al caruia extractu pre scurtu curmatoriulu:

§ 1. Presidentele adunarei, D. Comite de München-Bellinghausen, legatulu ces. reg. austriacu, arata, cumca Legatii Austriei si a Borusiei, dein cautarea mesuriloru luate de aceste doua Curti cu impreuna-invoirea M. Sale Imperatului Rusiei pentru Statulu liberu al Cracoviei au a dá o dechiaratiune comune.

Austri'a si Borussia. Maiestatile Sale Imperatulu Austriei si Regele Borusiei, dein impreuna-intielegerea cu prea inaltulu loru confederatu M. Sa Imperatulu Rusiei, se affara miscate la acestu conclusu:

„Că dupa ce Prea inaltii sei Predecesori de gloriosa aducere a mente, prein tractatulu intre sine incheiatu 3 maiu (23 apr.) 1815 intemeiara Statulu liberu al Cracoviei, suptu unele conditiuni, ce atātu spre binele si tienerea lui catu si spre asecurarea pazei intru insesi tierile sale eră socotite si spre implenirea acestoru scopuri erau nencongiurate, si dupa ce acestu Statu nesocotindu acele conditiuni in decursulu a mai multoru ani, in urma in februarulu anului mai deinainte de sinesi se desfacu in anarchia, si se puse intru ostare, in care concedutele lui pretensiuni de o independentia conditiunata nu se mai poteau respectá fara periclitarea scutentiei, cu carea acesti trei Monarchi sunt detori supusiloru sei,— acestu Statu se nu se mai restaureze ci cetatea si tienutulu Cracoviei se se reduca la relatiunile, in carele stetuse inainte de a. 1809.“

Acesti trei monarchi facura si pusera in lucrare acestu conclusu dein bine socotit'a convingere de alseu dreptu, in conscienti'a detorentieloru Sale catra poporele, ce provedenti'a le incredii scutentiei loru, si in urm'a unor evenimente de toti cunoscute si pentru relatiunile de inlauntru ale Staturiloru Sale, prea momentose.

Dęca totusi acestu actu se socoti ca vetemare atractatelor statatorie, si se cercă a legá cu acęsta esplicare intielesuri arbitrare si aducatorie in prepusu reu de scopurile a treiloru monarchi; Maiestatile sale eau dein aceea ocaziune a dá prea inaltiloru sei Confederati, si alesu la tota prea luminat'a Confederatiunei germana intru totalitatea ei, o dechiaratiune de principiale, ce Prea inaltiele Sale le recunoscara de indreptariu ne stramatatu urmariloru sale.

Aceste principie, ce Maiestatile sale le soco-

tescu ca un adeveratu pignu de tienerea si apararea pazei, ordului si repausului Europei, sunt urmatoriele:

1) Fia - care tractatu legitime incheiatu are pretiulu impromutatei date credentie. Fia — care partasiu la tractatu are detorenti'a de a impleni cu conscientia drepta si dein punctu in punctu conditiunile luate asuprasi; asemenea are dreptulu de a postî implenirea detorentieloru contrase.

2) Maiestatile Sale inse nu potu concede, cum ca pote se sté un tractatu fora acea impreunare de drepturi si indetorentie impromutate, nece cum ca marginile acestoru drepturi si indetorentie pe dreptu se potu dupa placu intende preste sfer'a partasitoriloru, au ase restringe si resverti prein amestecarea nepartasiloru.

Maiestatile Sale rezimate pre aceste nesurupate principie adreptului Staturiloru si poporeloru, ce acestoru trei poteri partasie in negociulu Cracoviei la acésta templare le sierbira de regula nefranta in modulu lucrarei sale, neci odata voru intrebuentiá poterea, incrediuta manuloru sale, spre asuprirea drepturiloru bine castigate, ci pretutendinea si totu de aun'a, in catu va avé locu colucrarea loru, spre scutenti'a acelor'a si apararea asupr'a unoru intreprenideri ce intr'a colo centáza, ca se franga dreptulu, ordulu bunu si pacea.

Maiestatile Sale, spre a dechiará publice inaintea lumei si mai de aproape inaintea a tota Germania, aceste sentiri, ce cu templarea rescrolei dela Cracovia se aratara de altii intru o lumina falsa, dein deplina impreuna-intielegere demandara, a se strapune acésta dechiaratiune prea lumnatei Confederatiuni germane precum si tuturoru gubernieloru cu carele Preainaltiele sale sunt intru unire, a se impartasi.

Urméza votarile Bavariei, Saxoniei, Hanoverei, Würtemberg, Baden, Curhessen, M. Principatului Hassen, Daniei, Holandiei, Caseloru mare-principesci si principesci saxonice, Braunschweig etc., carele tote dechiaréza aloru multimita pentru acésta impartasire si recunoscu adeverulu aceloru principie. Dupa care se concluse:

„Confederatiunea germana luá cu multimita dein partea Curtiloru Austriei si Borusiei espuse-tiunea principieloru credentiosei paziri a tractatelor, pre care Prea inaltiele sale le cunoscú de indreptariu nemisicatu a portarei sale, si cu atat' mai multa multimiresi dechiará a sa deplina invoire la aceste principie, cu catu acestea sunt in celu mai deplinitu impreuna-intielesu cu celea pre care e pusa legea fundamentale a insei confederatiuni.“

§ 2. Contiene aratarea invoirei M. Sale Imperatului Rusiei la mesur'a mai susu atensa, si impartasirea documentului officiosu dela Cabinetulu rusescu intru acestu obiectu.

G R E C I A.

ATENA, 15: 27 jun. Scirile ce ajungu in tote dilele dein Acarnania si Etolia adeverescu o rescrola inceputa de Teodoru Grivas. Elu cuprinse doue forteretie seuu mai bene locuri intarite: Paleochalia si Plagias, duse in launtru ooste intrarmata de 80 de insi, si un'a o incrediu fiului seu ce enumai de 16 ani. Elu aduna la sine pre toti prepaditii, ce ambla insusu si in giosu pe la margini si dein colo in tienutulu turcescu; puse locu de recrutare in cetatea turcesca Prevesa, unde fia - carui arnautu apromite un pundu sterlingu

pre luna, ér' gubernatoriulu, precum se dice prein intrevenirea consulelui anglescu de acolo, dede o amnestia, dupa care 4-5 Capitani de rapitori esira fara impiedecare dein provinci'a turcesca si se dusera la o insula aproape de Prevesa anume Scapliu, ca se pota trece noptea la Grivas in plagias. Guberniulu tramise vreo doua nai in Acarnania cu demandare, caselu inchida de catra mare si selu bata cutunuri de pre uscatu, pentru cá punturile unde s'au incuibatu, asia suntu de tari, catu un asaltulu ar costá numai versare de sange in desiertu. — Caus'a turcogrecésca jace morta.

P E N I N S U L A P I R E N E A.

PARIS, 5 jul. Scirile de in Madrid 4 jul. annuncia, cum ca dupa togmelele asiediate intre generariulu - capu al armatei ispanice in Portugalia, gener. Concha (I. Concia), si intre deputatii tramisi de junt'a revolutionaria dein Oporto, trupele confederate intrara in Oporto 30 (18) juniu. Si asia si acésta cauza e incheiata.

MADRID, 18: 30 jun. Astadi la doue ore dupa a médiadi, infantele don Franciscu de Paula si fiasa Josefa, esira dein palatiulu regiu. Cu disgratiarea infantelui (care esoculu reginei) pieru si tote asteptarile partidei exaltate cei mai necumpatate, caria infantele se facuse comembru si instrumentu. Proiectele acei partide se paru a fi fostu oblicite de buna ora, si implenirea loru a fi preocupata prein preveghiarea ministeriului.

U N P U N T U D E I N L U C R A R I L E

Dietei Borusice.

INTRE propusetiunile regie supuse Adunarei dietale dela antaiulu momentu al esistentiei ei, erá un'a, care atingea rescumpararea indetoririloru ce stau pre proprietatea rusticilotu, si care in urma fú lapedata de Staturi, ne vrendu ai dá ogarantia inainte de tote fora conditiuni determinate, fora margini desipte si fora de securitatea cá va fi orecaudu intemeiata intru intielesulu unei poteri nationale.

Éta tota fienti'a lucrului in scurtu. Institutele de crediutu agricolariu in Germania si alesu in Borussia au un momentu, o activitate o soliditate, ce meritéza cele mai seriose luari aminte. In tienutele de catra resaritu, inviáte numai prein lucrarea pamentului, cercara de buna ora a inviá acelu lucru prein o impartire folositoria de capitaluri.

Inainte de a capetá rusticii calitatea de proprietari, singurii proprietari, ce erau pre atunci in campii, arendatorii bunuriloru nobilitarie, formascera insociri de creditu ce pan'astadi mai stau intru tota soliditatea. Traguenduse de inceputu dein Poloni'a, in urma se latira rápede in tote provinciile borusice; ce ei le numescu Landschaft. Proprietarii, adunati dupa circuli, comitate si provincie, intemeiéza de voea loru adeverate bancuri agricolarie; bancuri care dau in promutu pre antai'a ipoteka, si tramitu in circulare chartii aducatorie de interesu. Inscriptiunea seu obligatori'a ipotecaria, luata de bancu pre dominiulu celui impromutatu, se face insasi titlu de rate care senoteza si se vende in Bursa. Acestu titlu (Pfandbrief) remane in cursu, unde trece dein mana in mana pana candu detori'a contrasa se nemicesce si inscriptiunea prein acea nemicire se rescumpera. Adetoriulu platesce interesulu dupa un calculu mai inaltu seuu mai degiosu, dupa cum

adeca mai curundu seau mai tardiu vre asi re-
trage opignoratiunea; ér' banculu platesce un in-
teresu defiptu celoru ce aducu titlii de in circu-
lare, si garantizesce capitalulu pre intréga mass'a
bunuriloru cuprinse intru insocire, prein urmare,
pre o parte insemnata a teritoriului provinciei.

Diferenti'a ce vrea se intruduca legea cea
noa, stá intru aceea, cá bancurile acelea formate
pan'acum prein insociri de buna voia sine ater-
natorie dela bürocratia, se intre ca o parte intre-
gitoria in institutele administrative si financiare
ale statului. Bunurile sateanului pan'astadi sunt
inca supuse mai in tota monarchi'a la indetoriri
de multe sorti, a caror'a pretiu e variu dupa pro-
vincii; ele sunt remasiti'a unei relatiuni feudale
vechi ce vietuie si preste legile agrarie dela 1807
si 1811; ele sunt o parte insemnata de in venitul
proprietariloru, si ca o legatura materiale cestrin-
ge inca catra sine pre cei ce aterná odiniora dela
dominiulu loru. Acum se propunea a determiná
sum'a, la carea potea se se inaltia pre totu anulu
acele indetoriri, a transformá in capitaluri acele
anuitati, si asia de o data a rescumperá tote greu-
tatile ce aterná pre bunurile sateanului. Macar'ca
se poteau rescumpará dupa dreptu dela 1811, in-
detoririle acestea totu nu se rescumparau dein lip-
s'a capitaleloru. Si togm'a Capitalele erau, ce
proiectulu de lege dá sateniloru indetorindulu si
ale cuprinde. Banculu nou ce ér' ase redicá, se
pucea in loculu domnului pam. catra sateanu, si
aduná indetorirea intorsa in bani pe un calculu de
4½ la 100 dein venitu. Spre esemplu. Banculu sca-
pá pre sateanu de indetorirea catra domnulu seu,
platindu acestuia Capitalulu ratei, care banculu o
luá in loculu domnului pam. Elu depunea Capi-
talulu acef'a intru o chartia aducatoria de intere-
su ca si Pfandbrifulu si potendu a se vende; pen-
tru ca si pfandbrifulu nu ér' alta de caru inscri-
ptiunea ipotecaria ce banculu o luá pre proprietate
sateanului, ca o garantia de platirea ce o fa-
cea in loculu lui inainte.

Acum, ca acesta inainte platire se fia reale,
si de a se pote cuprinde de tote partile, doua con-
ditiuni erau de lipse: antáiu ca sateanulu se ca-
stige scimbandusi proprietariulu, si a douaca do-
mnulu pam. se nu piérda scimbandusi adetoriulu.
Sateanulu castigá, pentru ca in sistem'a propusa
o parte dein rat'a, ce o platea, de ci inainte se in-
torcea spre stingerea detoriei sale si spre ince-
tulu scapá de detoria. Domnulu pam., la antai'a
vedere póte se parca vetematu, pentru cá ban-
culu, dein 4½ platitu de sateanu, ½ se intorca
spre nemicirea detoriei, lipsea ca domnulu pam.
se se invoiesca asi luá capitalulu intru o chartia
ce aducea numai 4 pro-Centu; elu dar' pierdea
½ dein 100 in piatiu, ci de alta parte avea o
suma insemnata in despuneresi, cu care se potea
folosí in loculu aceloru anuitati mai multu seau
mai pucinu forte-mici, ce nui dá a mana nemidi-
locitu un Capitalu asia de folosu.

Pentru cá acestu edificiu sese repauseze pe
ceva lucru solidu, si pentru cá acea chartia ce
representá pretiulu rescumpararei indetoririloru
se aiba un pretiu securu si la antai'a intrebare
se se pota transformá in bani numerati, Guber-
niulu voia ai dá garanti'a Statului. Dupa acésta
sistema, Statulu ar fi ascuratu suptu responsa-
bilitatea sa tienatoriloru de aceste chartii, nu nu-
mai platirea regulata a intereselor, ci la lipse
si platirea afara a capitalului. De ér' o bataia,
o scumpete, ce impiedecá pre sateanu de asi pla-
tí indetorirea pre anu, cu care de aci in colo ban-

cului nu domnului pam. ér' detoriu; banculu fo-
tusi ér' obligatu a platí interesele ce le aproná-
sesse cuprindietoriloru de a sale bilete, seau do-
mniloru pam. celoru de antaiu tienatori acelor'a,
seau ori cui le ar fi cumparatu dela ei cá tituli
de rate. Statulu cá garantizatoriulu bancului, luá
dar' pre sine o indetorire, care la templári po-
tea se apese forte greu pre densulu, de ora ce
capitalulu creatu prein asta operatiune se soco-
tea la 100 milioane taleri (150, mill. fl. c. m.), de
cumva se intendea preste tota monarchi'a.

Acést'a inse nu ér' numai o indetorire la in-
templare, o detoria possibile pentru venitoriu, ce
Statulu o luá pre sine, ci un imprömutu ce nu-
mai de catu se poté realizá pre socotél'a Vistia-
riei. Statulu in Prusia e mare proprietariu, si
dominiurile sunt deintre cele mai mari fntane
de venituri. Dein 6 milioane de taleri, 4 milioane
venu dein indetoriri asemenea cu cele ce bancu-
rile noue ér' se le rescumperé. Asia dominiulu
Statului investitu cu posesiunea tuturoru acestoru
bunuri ingreuiate, potea sesi dé in chartii Capi-
talulu anuitatiloru ce se suia la un calculu asia
inaltu, ce ér' intogma cu o imprömutare publi-
ca. Acesta nemesurata si ingeniosa operatiune a
rescumpararei celoru dein urma rate feudale cen-
tea, macar' in parte, spre crearea unorou noue
chartii spre folosulu guberniului.

Si togm'a deintr'assa laturei vení perirea.
Operatiunea in sine ér' adeveratu salutare. Sile-
sia, Posen, si Saxonia cerea aplecatiunea ei.
Bancurile de rate (Renten-Banken) functioná de-
la 1832 in regatulu Saxoniei, si produsesera cele
mai minunate rezultate; ele inaltiasera pretiulu
proprietatiloru, immultisera capitalele, redicase-
ra caracteriulu cetatianiloru. Un asiediamentu a-
nalogu adusesé asemenea servitiuri intru ó parte
a Vestfaliei. Deci marturisirile de tote laturile
atestá bunetatea proiectului de lege. Unii aru fi
voitu asiediamente de credetu ce se vietuiesca
afora de guberniu si fara lucrare obligatoria a-
supr'a proprietatei. Unii Cavaleri se plangeau de
micsiurarea ce ar suferí venitul loru dupa petio-
rulu pe carele se aru rescumpará drepturile lor;
ei se temeau, ca prein scoterea in publicu a i-
poteciloru pre bunurile rusticesci se va ocasiuná
in piatiu o concurentia prea tare cu ipotecile bu-
nuriloru nobilitarie, si ca tote acestea chartii vo-
ru pierde dein pretiu immultienduse. Unii sateni
aflau jucinu folosu se platésca in bani, ce adese
ori platea in naturale, etc. Tote aceste ratiuni
inse erau numai secundarie; omenii influenti, ca-
petele adeverate ale dietei se dechiarau in mas-
sa in partea proiectului pentru intielesu si funda-
mentulu lui.

Ci acciasi omeni-lu lapedara in masa, pen-
tru ca acestu proiectu consecrá pre greutatea
Statului o garantia de bani, ce inca nu ér' de-
terminata, si la care Diet'a intru adeveru nu e-
rá chiamata a o cunosce. Ei sustienura principi-
ulu politicu parendule reu affi indetorati aple-
cá cu atată rigore la o templare, candu aru fi
voitu a secundá intentiunile guberniului, de aru
fi potutu a o face fora de ase lapedá de calita-
tea cea mai inalta, de dreptulu celu mai esenti-
ale al Staturiloru-generarie, dreptulu invoirei in-
tru dare seau imprömutu. Adunarea le urmá cu
pricepere si o invertosiare, ce aratau dein destu-
lu, cum ca ea intielege adeverat'a intrebare poli-
tica, ce ér' pusa inaintea ei acum de doue lu-
ni de dile.

P R I N C I P I A

Adausu la XXII.

de limba si scriptura.

XXIV.

Se trecemu la conjugatiuni, si

A) La auxiliarele, СЖИТ, ВОЮ, АМ; deintre carele:

1) СЖИТ, afara de ce că vechii mai desu intrebuentiăza persoanele: СЪ, Е seau І, ce astadi se paru a fi remase numai vulgului dein plecarea ce o are catra scurtarea pre catu se pote a cuventeloru, ér cartulariloru nostri par'că-su ingretiosiate, totu le aceia se afla in numerulu plural si cu formele acum de totu uitate СЕМ, СЕЦН, in locu de СЖИТЕМ, СЖИТЕЦІ.

ВО, gen. 38, 23: КЪ ПРѢ НОН НЪ ПОЛТЕ ЗИЧЕ, КЪ СЕМ МНУНОШИ; 44, 16: РОБИ ДОМНЪЛЪН НОИРЪ СЕМ. CF: ПЦИМ ФОАМЕ ШИ СЪТЪШИ ДЕКПОЦИ, ШИ СЕМ БЪТЪЦИ.

ВО, gen. 42, 14: АНАТА È КЪМ ЕЪ ЗИК ВОАШ, КЪМ БОН СЕЦН НИКОАДЕ, totu acolo 33: АША ВОЮ ШИ КЪМ НЪ СЕЦН НИКОАДЕ; exod. 33, 5: КЪ ГРЪМАЗИ БЪРТОШИ ОАМЕНИ СЕЦН ВОИ. СВ: АЪ НЪ СЕЦН ВОИ МАИ БЪНИ ДЕ АЛЕ; — КЪ КАСА АМЪ АЪ ДЪМНЕЗЪ СФЪТЪ АИТЕ, ЧЕ СЕЦН ВОИ. CF. ВОИ СЕЦН МЪРЪРЪНЕ АЧЕЛОРА.

In locu de СЕЦН la aceiasi vechi ocüre form'a СЕТ, cu П nemuiatu cum vomu vedé intr'alte tempuri mai in giosu, si cum si transdanubianii dicu in acelesi tempuri. Asia ВО, gen. 29, 4: ІІКЪКЪ ЗИЕ ПЪТОРЛОА: ДРАЦИ ФРАЦИ, ДРОУНАДЕ СЕТ. Ех. 5, 17: ФАРАОН МЪЖ ЗИЕ: КЪ СЕТ АЪТНИИ.

Asemene nemuiare vomu vedé mai giosu si in verbulu ДЪЮ seau ДЪ (dedi) unde d nu trece in ds seau z, casi in alte multe cuvente la cei vechi, precum: АПЪТРЕДИ, ФІЕРНИТЪЛЪ etc. care noi le dicemu а ПЪТРЕЗІ, ФІЕРНИЦАЛЪ.

2) ВОЮ, la cei vechi mai multu are вери in a doua persona de catu вен, р celu originariu inca remanendu nemuiatu. ВО, gen. 4, 7: АЪ НЪ АША СЪ ВЕР ФАЧЕ БИНЕ АЪАКЕР ПАТЪ, Е СЪ РЪЪ, АШИ НАИИТЪ ОУШИ ПЪКАТЪЛЪ ЧЪЪ БАФИ, totu ac. 13, 9: СЪ ЧЪ ДЪТЪЖИГА ВІЕРИ МЪРЪЕ, ДЪЧЕМЪВОЮ ЕЪ ДЪДЕРЪПТА: САЪ СЪ ЧЪ НАДЕРЪПТА ВЕРИ МЪРЪЕ, etc. Asia СВ, CF. LI, Ps. ВВ etc. forte adesu.

Asemenea aflamu inca la cei vechi р nemuiatu si intr'alte cuvente. СВ si CF: КЪЦИ МЪЛЦИ НЪМНИИ АА ПАТЪЛЪ МІЕЪ САТЪРЪКІЕ ДЕ ПЪИИЕ, ЕЪ ПІЕРИ ДЕ ФОАМЕ, totu ac. КЪМ ЧЪ ЖИДОВ ФІИИДЪ, ДЕЛА МИИЕ ЧЕРИ СЪ БЪИ. Ci aflamu si exemple că ei muiă une ori, unde noi nu muiămu. ВО, ex. 26 13: КОРЪЛА ДЕ АМЕ АИТЪРАЕ СЪ АКОПЕЕ; si cu oa in locu de o, totu acolo, 20, 26: КЪМ РЪШНИКЪ ПА СЪ НЪЕ ДЕКПОАПИЕ АНАИИТЪ АЪИ.

Aceiasi vechi intrebuentiası врем, вреци in locu de ВОМ, ВЕЦН in futuro. Dein multe exemple ajunga aceste pucine. ВО, gen. 44. 16: А ЧЕ КИИ НЕ ВРЕМ ДЪДЕРЪПТА ПРѢ НОН. СВ, CF: ВРЪВЕРИ ДЕ ЧЕ ПЕ ВРЕМ ЧЪРЕ. ВО, gen. 3, 5: НЕЧЕ КЪМ НЪ ВРЕЦИ КЪ МОАРТЕ МЪРИ, КЪ ЦІЕ ДЪМНЕЗЪ, КЪМ ВЕРЕ А КАРЕ ЗИ ВРЕЦИ МЪИКА ДЕ АТЪРЪКІЕ, ДЪШКІДЕНВОРЪ ИКІИ ВОУЦИ, ШИ ВРЕЦИ ФИКА ДЪМНЕЗЪ.

3) АМ, cei vechi dicu nu numai in persion'a adoua si atreia cu в, ci chiaru si in cea de antaiu: СВ, CF; ЧЕ БИИЕ ВОЮ ФАЧЕ СЪ АНЪ ВІАЦА ДЕ БЪЧІ; — РОДЪТЕ АНЪИИИ РЪСІДНЕЛА. MS fara і: АЦИ ДЪМНЕЗЕН СЪРЕНИИ СЪ НЪ АЪИ ПРѢ АЪИГЪ МИИЕ.

Aceiasi in locu de al nostru ар intrebuentia mai totu deaun'a ар seau арж, care ein locu de avere ca al latiniloru haberet. Ms. КЪ ДЪРЪ АЪІА ДИИТЪРЪ ИИИМА ЛОР ПЪКАТЕЛЕ; — АТЪИЧЕ АРЕ ПЪТЪ АЪАЖИЗИ ПРѢ ПЪДЪЦЪЛА. ВО, 54, 22: СЪ АРЪ ВЕНИ ДЕЛА ЕА АШИШ, АРЪ МЪРИ.

La punctulu 1) unde adauseramu exemple de intrebuentiarea ortografiei ен si енте la cei vechi in locu de ИИ si ИИТЕ, insemnămu că Cazania de Govora e cea, care intrebuentiăza acesta scriere nenumerate ori. Dein multe acestea pucine.

ВЕШМЕНТЕ, asia desu, catu nu e cu potentia a le cită tote, singuru in invetiatur'a p. 431—441, numeraramu de 17 ori.

КЪВЕНТЕ, p. 18, 438, 524, 527: ДЕН КЪВЕНТЕЛЕ А-ПОСТОЛЛОР.

МЕНТЕ, p. 14, 445 (bis), 451 (bis), 523: ПЪ-НА ШИКАЪИ МЕНТЕИ.

МОРМЕНТЕ, p. 450, 528: МЪЛТЕ МОРМЕНТЕ АМ ДЪШКИ. ПЪРЕНТЕ, p. 528: КАРЕ ВАЪ ФЪГЪДЪИТЪ СЪ ВЪ ДЪ ПЪРЕНТЕЛЕ МІЕЪ.

ПЪМЕНТЕ, p. 467, СОКОТЪЧЕ ПЪМЕНТЕ. Asia: ВЕНДЕКАЕ, p. 444, АМЕНТЪРЪ p. 282, СМЕНТЪЛЪ p. 436 etc.

Notitie varie.

O gazeta de Roma Mondo illustrato scrie acesta frumoasa trasura despre Pontificele PIU IX.

„Un nobile avutu Romanu voiă pre unulu dein doi fii ai sei selu puna erede universal bunuriloru sale, suptu conditiunea de a dá acest'a apoi o parte dein avere beserecei; ci amendoi fii se invoira se impartia intre sinesi averea parentesca, ori cum va se sune testamentulu pentru unulu seau pentru altulu. Tatalu intielegundu de acest'a si inmawianduse facu pre ascunsu un testamentu, prein care elu filoru sei numai o mica suma, ci tota cea lalta avere o testă acelui preutu, care dein templare togm'a intru acea di, candu iseva tiené cerimoni'a inmormentarei lui, si intru aceeași besereca va lege cea de antaiu liturgia. Acestu testamentu, elu-lu depuse la un notariu. Dupa mortea aceluia, ce preste pucinu urmase, notariulu desfacu testamentulu, si misicatu de curiosulu cuprinsu al acestuia, lu-duse la Papa. Eră sér'a tardiu, candu PIU IX ceti testamentulu; ci fiendu ca cerimoni'a de inmormentarea mortulu eră se se tiena numai de catu a doua di inainte de amédia-di, asia Papa inca in ainte de ase face diua se duse in besereca si celí antai'a liturgia, inainte de a intrá altu preutu in besereca. Asia S. Sa fu crede legitimu al averiloru repausatulu, si transpuse tota creditatea numai de catu in man'a amendororu filoru.

—Regin'a Victoriase indură asemnă renumitului apostolu al stemperarei parente dominicanu, Theobald Mathew (care acum e in Prag'a Boemiei), o rata pe totu anulu de 300 p. sterlin (ca la 3000 fl. c. m.) Se scie, ca acestu omu benefactoriu al omenirei tota averea sia consecratu la acea lucrare alui filantropica si religiosa.

—Nou planeta. La 1 jun. ser'a 10 1/2, aflatoriu lu Astreei, D. Hencke in Driesen, află inca un planeta. Lumin'a lui e ceva mai stralucitoria ca a Astreei; si cu tota probilitatea elu e al 6 le asteroidu (alu 14 le planeta), că ci cu acelea sémna si la facia si la ambletu.

—Galvanismulu in contra insectelor. In Scotia cercara cu bunu succesu a apară pomii prein galvanismu asupra insectelor. Un inelu de arame si altulu de cusatoriu, la petiorulu si culmea pomulu, impreunate prein un firu de drotu, e de ajunsu. Totu insectulu ce se atinge de anelulu de arame capeta o lovitura, ce l'omora la Parunca la pamentu.

I D E I

Despre proporținat'a unire a cultivirei facultatilor sufletesci si morale cu impartasirea cunoscentieloru.

II.

Fora indoiela declararea lucrurilor cu buna socotela, e celu mai securu si folositoriu mîndlocu spre desfacerea poterilor tenerului, si in cea mai strinsa legatura stă cu impartasirea cunoscentieloru.

Ci intrebarea e, care e metodu mai intogmitu intru invetiatura spre unirea poterilor sufletesci cu impartasirea cunoscentieloru? De intre metodii invetiaturei mai de frunte sunt: metodu analiticu si sinteticu, de care inse e diversu metodu Invetiatoriului propriu, carele singuru silu face, si care mai cuprinde in sine unele adausuri de deprindere dupa a sa voia alésa.

Modrulu propunerei stă intru aceea, ca o materia ore-care, seau lucru, seau templare departata, asia chiaru si cu tote ingiuru-starile se se esplice si se se figureze inaintea tenerului, catu intre lucrulu cunoscutu si cunoscundu, prein asemenarea in poterea cugetarei lui, un tipu deplinitu, cu celu descrisu intogn'a, se se nasca. Ca un esemplu deplinitu de modrulu invetiarei potemune pune inainte pre Salvatoriulu nostru, carele intru invetiaturile s'le neajunse tipuri de urmare ne lasă, caruia intru invetiareai intogn'a dupa fire si dupa tipurile dein afara dirésa, pe dreptate potemu sei urmānu.

Metodulu sinteticu, seau progresivu intr'acolo centéza, cá tenerulu sesi castige a sa subiectiva morale indemanare, prein carea diversele si desfratele parti ale cunoscentieloru lui se se unésca si intru un intregu armonicu cu o structura binetogmita se se compuna. Prein acestu metodu pre usioru se cunosce, cum stă si cum se redica edificiuulu prein parti, care e cuprinsulu lui, insusirile cu tote partile, adeca fundamentulu, destinctele idei, concepte, si cunoscentie celu forméza etc. Si, dupa ce prein acestu metodu ca pre graduri dela parti trece la intregime, va recunosce cá acest'a e celu mai de folosu si indemanatecu modu intru deprinderea teneriloru, a cator'a idei seau neci un'a seau pre pucine cunoscentie posedu. Modulu sinteticu, preintru o acurata si diligente deprindere causéza mintei o asia togmire dein lantru, prein care inaintarea cunoscentieloru forte se ajuta.

Modulu analiticu, seau regresivu, asia numitu, pentru ca dela cunoscentie intregi se intorce la partile, dein carilesu fapturne, in doua parti se imparte; 1) ca despartirea cunoscentieloru intru acele parti, dein carele totulu s'au fostu incheiatu, curatu si la intielesu se se faca, mainainte de tote adeca punendu partile, dein carele ore care materia e inchiagata, dupa aceea despartindu insusirile siesi urmatorie si impreuna statorie (proprietates successivae et simultaneae); precum si insemnarile prein asta despartire a intregului, si in catu se tiene de luarea a mente, a materiei seau a ori-carui despartiri si insusiri, curat'a deprindere forte multu se usiuréza; 2) Ca se seredice dein campulu material al cunoscentieloru la celu formal, care se nasce dein preuna asemenarea amenduror'a, pentru aceea propunendu vre o cunoscentia intréga, deprinderea se incepe dela un adeveru cunoscutu; si dupa ce prein metodu analiticu destulu s'au luminatu, determi-

néza de o data adevेरulu formal intr'insulu aflāndu prein asemenari adequate, si placute, desparge indoelele asu, r'a cuprinsului adeveru ce se ar poté radicá, si asia pre incetu se nevoiesce a desceptá in teneru incredentiare si petrunderu mai afunda.

In catu cá prein asta forma de deprindere totu deauna se descoperu un adeveru formal, intru atat'a acestu modu si metodu descoperitoriu se pote numi. Socrate adese ori traea cu acestu metodu, de cate ori adeca voea a propune invetiaceiloru sei un ce adeveru, aducea mai multe adevेरuri si pareri intru un'a si astringea pre invetiaceii sei ca de ameruntulu se le cerce, se judece, se ratiunéze pona candu lucrulu propusu l'ar cuprinde si despre deplinitu lui adeveru s'ar convinge; elu dár' cunoscentiele cele mai deinainte ale invetiaceiloru sei le intrebuintiá ca nistó midiloece, spre descoperirea altoru noue adevेरuri, si intru atat'a Socrate se poté numi intemeiatoriuulu acestui metodu, de si Socratic'a de adi in ore-catu se destinge de metodu originariu.

Deci déca cu ameruntulu vomu judecá atinsele metode, si prepunendule scopulu nostru le vomualaturá intre sine, singuri vomu poté deduce: cum ca metodu de antaiu al propunerei mai alesu intru deprinderea celoru mai preceptu invetiacei, in carii ceva cunoscentia catu de catu supunemu, se pote intrebuintiá; macar' ca subtu nescari conditiuni si restringeri inca si intru deprinderea celoru mai teneri s'ar poté folosi. Mai alesu inse metodu sinteticu, si analiticu anticipative, e celu mai intogmitu spre impartasirea cunoscentieloru intru deprinderea teneriloru, si asia acestu metodu, seau a acestoru impreuna legare, e mai alesu de a se recomandá intru deprinderea teneriloru.

Fora de cautare inapoi, in ori care metodu se afla acestea: obiectele, lucrurile dein afara, carele mai antaiu misica poterea semitoria, si destépta in omu poterile cunoscatorie punendule in lucrare. De aci se nascu impresiuni si cugete, pre care intielesulu prein ajutoriuulu ratiunei le preface in concepte, judecate, si ratiociniuri. Despre acést'a dar' e mainainte a cugetá, cá tenerulu in anii de antaiu sesi deprinda poterea reprezentarei prein obiectele semtorei, si se se nevoiesca catu de multe obiecte in giuru a cercá, si de o data a cuprinde diversele loru parti materiale si formale cu ale loru insusiri. Preste totu dar' semtirile dein afara sunt, carele destépta sufletulu omulu silu misica intru atat'a, catu semtirile se potu socoti, ca celu mai securu manudicatoru si indreptatoriu; prein a caror'a ajutoriu mentea cuprinde impresiunile facute dein afara de o parte, de alt'a cunoscentiele se asiédia in ascunsulu ámei.

Dein cele dise urméza, cum ca intru institutiune mai antaiu semtirile trebue desteptate: indemnuri, elateri, ca acelea se se implānte in anim'a tenerului, ca cu doru se se nevoiesca dupa castigarea cunoscentieloru. Déca tenerulu pan' aci a venitu, si poterea mentei intr'insulu incepe a se radicá si de o data cunoscentiele, atunci obiectele semitorie prein ajutoriuulu mentei incepu ase pretiui si ase pune in lucrare, si in pieptulu tenerului acum deschisu la totu ce e bunu, adevēratu si frumosu se unescu si se punu intru o armonia cu poterile sufletulu. Asia pre incetu se nasce scienti'a, dupa ce conscientiele se punu in neuitare: tréza si copt'a cugetare, dupa ce cele puse inainte prein ajutoriuulu intielesului cu tota nevoientia se cerca: mai pre urma judecat'a de

plinu, dupa ce cunoscentiile castigate prein poterea asemenarei mai multu seau mai pucinu se cultivescu si se intregescu. Si pentru ca mai incolo in teneru sese desface o potere de sine victiutoria si lucratoria cu folosu in cunoscentiile de antaiu, fia-care Invetiatoriu asia sesi indrépte planulu, cá tote conceptele ori de ce obiecte seau materie se se face apriate si deplinite, neramenendu neci umbra de indoéla. Elu se nu pasiésca mai incolo, pan'ce nu va fi cuprinsu dein destulu cele de antaiu, seau nu va fi pusu gati-rile de lipse si cuvenentiosu fundamentu pentru cele nóua. Mergerea prea iute, si neastemperulu de a pasi inainte dela cele usiore catra cele mai grele, au impiedecatu seau celu pucinu au facutu prea superficiale cultur'a poteriloru sufletesci in mai multi teneri generosi.

Pentru cá prein neastemperulu nesocotitu se destépta in teneru poterile si facultatile, ce cautandu la etatea lui inca trebuia se dorma; seau pre cei in catu-va cultiviti, deprinsi, intru ataiu langediesce, catu apoi ca barbati cu nóua poteri abia le potu pune in armonia si lucrare. Deunde tote impartasirea cunoscentieloru, fora de proportiunata potere a sufletului care se pota cuprin-da cunoscenti'a, e asemene sementiei aruncate in pamentu intielenitu si nelucratu, care seau nemica, seau pucine, ne copte si nefolositorie fructuri aduce.

Urméza dar', ca prunculu de micu asia se se invetie, indrepte si deprendia, ca se scie destinge intre insusirile esentiale si accidentale ale fia-carui lucru; alt'mentrea conceptele prein cunoscentia castigate neci o data voru fi curate si precise.

Mai pre urma, fiendu ca limb'a e celu mai defrunte si mai de lipse midiulocu a culturci sci-entifice, de lipse e, cá tenerulu intru deprinde-rea aniloru de antaiu asia se se indemanéze, ca-tu cuvintele limbei, dupa a ei fire si insusire, cu-ratu, limpede si dupa legi intru intielesulu loru, sele folosésca. Asia pre incetulu si-va castigá de-plina desteritate, cele invetiate, audite seau vedu-te si cu altii curatu si la intielesu ale impartasi. Si aici stá piétr'a impiedecarei de inaintarea culturci, aleguendu in scolele, unde limb'a lati-na e vehicululu, si acésta pomposa si desfatata limba mai numai mecanice se invétia, ér' ade-verat'ai clasicitate preste totu nu e cuprinsa; im-piedecári, care pre usioru s'ar poté radicá dein midiulocu, prein traducerea macar' a studiaru scolastice si a autoriloru, dupa norm'a Principiei Sinkaiane, intru o editiune latino-ver-nacula, cu note romanesci respicatorie pentru fra-sele si cuventele mai anevoe, determinandule in-semnatiunea une ori prea larga prein cautarea la legatur'a cu cele de inainte si cu cele urmatorie. Intru acestu modru ar poté vedé tenerulu, pre-cum asemenarea limbei romanesci cu latin'a, asia si ne asemenarea loru in unele puncturi, dein care adése ori asia reu suna in urechile roma-nului traducerea dein cuventu in cuventu; adau-guenduse spre maimare usioretate si Lesicone bine togmite pentru scolari cu trebuentiose carti pentru Invetiatori. Asia studiulu limbei inca ar cárre mai cu indemanare, si impartasirea cuno-scentieloru s'ar face cu mai multu fructu.

Deintra acestea se potu cunosce, de atatea ori pusele subtu intrebare, pedece intru inainta-rea scientieloru, si modrulu prein carele incaice-le mai usiore se aru poté desface, cá ei tenerii cu talentu nu au lipsitu neci odiniora in natii-

nea nostra. O, de ar fi, ca si intru acesta parte generos'a anima aceloru, de carii mai strinsu se tiene acesta deregatoria, prein indemnuri amesu-rate si proiecte energiose, se dé anima celor'a, intru a caror'a mana e depusa spémea natiunei, si caror'a zelulu nu lipsesce spre faptuirea unui asemenea, seau, dupa inalt'a-le intieptiune, al-tui mai usioru si mai folositoriu planu! . . . iy.

Aforisme dein sfer'a educatiunei.

In educatiunea necondusa de relegiune sufletulu remane fara nutrementulu firescu; langediesce si necurmatu trage de morte ca intru oinchisoria.

Nu e mai uritu de catu grobianitatea invetiata, si educatiunea de acuma in multi produce acést'a.—Degrobianitatile unui ne invetiatu ridemu, inse déca le face un invetiatu, nu fara cauza ne cade cu greu, cá ei cu durere vedemu cum nu se implenesce intr'insulu ce Ovidiu forte framosu dice:

„Ingenuas didicisse fideliter artes E-mollit mores, nec sinit esse ferós;

Nefericitu e tenerulu, carele cu ochii totu dea una petrece numai la obiectele lumci ester-ne, departandu cu totulu de lumea interna. De este greu a se cunosce pre sine, si totusi o ma-iestria de catu tote mai de lipse: omulu tem-puriu trebue se caute in launtruulu seu, nucumva déca cuprinsu fiendu odata de multe formale ti-puri insielatorie a lumci esterne, si ore cumva desfatanduse in acele, tardiu sesi vina in ori, si sese sparia insusi de sine. A se cunosce pre sine, platesce mai multu, de catu a scí geografi'a si statistic'a a tota lumea.

Pazesceti invetiaccelulu dela esemple si in-sociri rele. Stricarea acestora nece cu invetiatur'a, nece cu disciplin'a nu o veti poté vindecá. Esemplulu reu in anim'a pruncului, e chiaru ca vermele in poma, o rode pana ce cu totulu omi-stuie. Prunculu intre soci fara lege, e ca o plan-ta frageda intre bozi, se pléca, langediesce, si mai in urma pieré.

Mente cultivita lenga o anima rea: stá tog-ma ca baseric'a lui Dumnedieu lenga pester'a tel-hariloru. Cunoscentie largi si invetiaturi, fara mo-ralitate si educatiune, sunt ca margaritariulu a-runcatu in lutu.

Carele in deregatoria si in statusi indata se ostenesce, si la erudirea junimei siesi incredenti-ate se uita ca la o sarcina nesuferita, unulu ca acel'a e lipsitu de celu mai framosu charu, ce nóa mesericordea providentia ni l'a mesuratu, cá adeca se traimu cu bucuriele si fracturile nevi-novate ale lucrariloru nostre de tote dilele, dein care asemenea unui teneru ne curmatu se inve-tiamu. Cati invetiarori si educatori nu sunt si pana in diua de astadi lipsiti de charulu si bu-curiele aceste?

E semnu pre invederatu, cumca a peritu de totu dulcéti'a santei detorentie acolo, unde si implinirea mecanica, seau mai bine, ostentativa a detorentieloru publice in educatiune se lauda, au astépta se fia laudata. Pretinlu dein launtru al lucrariloru implinite acuratu, intrece tote laude-le cerute de cei vani si mici la anima.

Invetiatoriu- si educatoriule credentiose! se nu cadu in desperare, déca efectulu ostenceloru tale se arata tardiu, si asteptatele resultaturi a lucrariloru tale se desvolta tardiu.—Totu binele se desvolta tardiu, inse dura in eternu, precum insusi Dumne-dieu; si plantele tale, sadurile omenimeci, pre care leai crescutu sile vei cresce se fia cefatiani buni, inca si tieren'a tio voru binecuventá! —